

GELLÉR KATALIN

A Banga-tekercesek

„Dől a szöveg, boszorkányos folyondárként indázza körül a fekete tus vagy a színes tempera, míg a tekercsen megjelenik az utolsó ábra. Vissza! Vissza! – kiáltja magában az olvasó-néző és az elejére (vissza) tekercseli a papírt” – írta Kovalovszky Márta a Ludwig Múzeumban néhány hete megnyílt Banga-kiállítás alkalmával. A nézők Esterházy Péter *Egy nő* és Parti Nagy Lajos *Kacat*, *Bajzozó* és *Dump Endre-töredékek* című írásaihoz készített illusztrációkat, lapszéli jegyzeteket, együtt-rezdüléseket, japán-magyar képregényeket láthattak. A léptékváltás egyáltalán nem ártott a falon remek graffitiknek ható könyvillusztrációknak. A nézők csendesen vagy hangosan dőltek a nevetéstől, vagy

csupán mosolyogtak a nyelvi és képi humor e ritka találkozását szemlélve, kissé talán hitetlenkedve is, hogy ilyen lefegyverző humorral lehet elviselhetővé tenni világunkat, s lehet a játékos és metsző humornak mélységet, súlyt adni.

Banga Ferenc, akár a könyv XIX. századi angol reformátorai, kép és szöveg elvesztett egységét teremti újjá. William Morris annak idején társaival, a preraffaelita festőkkel a kódexek, ösnyomtatványok példáján indult el, és indította meg a századfordulóra világméretűvé szélesedő könyv-reneszánszot, melynek eredményeként a könyv egységesen, minden részletében (borító, előlék-papír, ex libris, kép és betűtípus) megtervezett műalko-

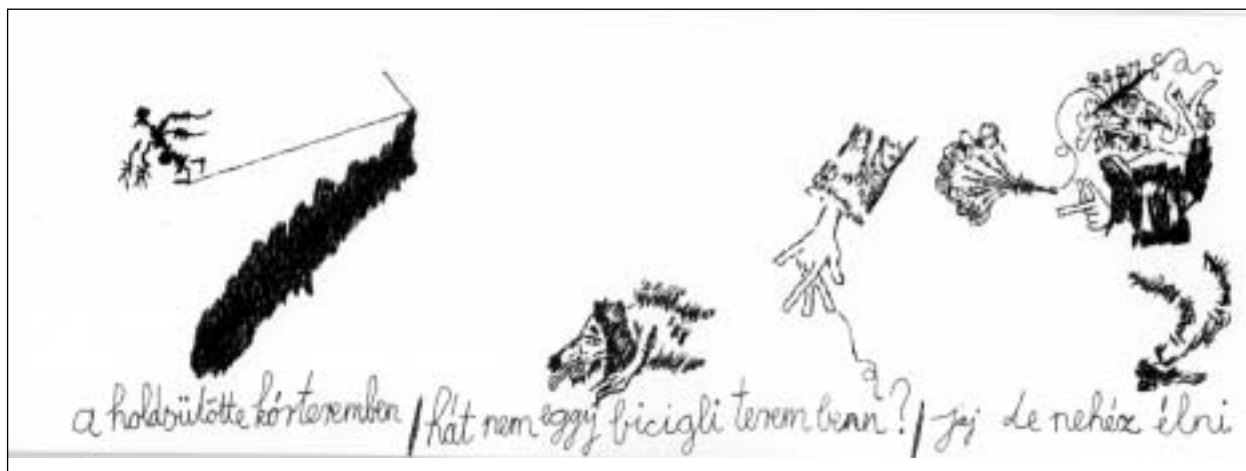

tássá vált, akár egy görög szobor vagy egy Meunier-kép, ahogy ez Fülep Lajosnak az új könyvművészetről írt cikkében olvasható. Banga még régebbi forrásokat választott: a japán (kínai eredetű) tekercs formát, illetve a tibeti, különálló lapokból álló könyveket.

Már olvasásuk-nézésük is másfajta megközelítést,

hogyminden érzelmeknek, gondolatnak megvan a képi egyenértéke, mása.

Esterházy már második kiadásban megjelent könyvében a lobogó árnyképekre emlékeztető figurák – ahogy az írás férfi hőse – nem tágítanak a szeretett nő, azaz az íráskép mellől, egységük maga a szöveg tartal-

másfajta mozdulatot kíván, mint az európai könyvé. Kitergetjük, kirakjuk, előre-hátra mozgunk a szövegben és a képek között, újranézzük, más sorrendbe rakjuk. A hagyományos narratíva helyett új koordináta-rendszerekben kezdünk el gondolkodni. Mindez igaz az egészre és a részletre is, melyben a kép gyakran megelőzi a szöveget, körülírja, körüljátszja, ahogy a kép mozgását, ritmusát átvevő betűk is részt kérnek a kompozíció formálásából.

Banga azok közé a művészek közé tartozik, akik számára a rajz szenzáció, gesztus, a látvány és a gondolat kézmozdulatba transzponálása. Az illusztráció XX. század eleji gymbestereihez hasonlóan elhiteti velünk,

ma: „Nem tágítok mellőle. Ha kitátja a száját, áááá, én is tátogok. Ha leül, összegubózom. Ha elájul, repülőst kérek. Lehunyja a pilláit, alig észrevehetően remegek. Ha fölemeli a kezét, magam is tornászom.”

A *Dump Endre-töredékek* lapjaira Parti Nagy írta rá a szöveget, láthatóan küszködve a képekhez való igazodással. A nyelvi és képi kliséket, frázisokat karikírozó és kis hétköznapi, hajmeresztő borzalmainkat megjelenítő paródiákban egymás hatását fokozza a szöveg és a kép. Derűs meditációba fordítja a felhalmozódott dühöt, már-már elviselhetetlenné vált világunk feszültségeit feloldja a groteszk játékos élvezete. ■

